

Nr 146.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående efterskänkande av återstående ogulden köpeskilling för ett virkesparti; given Stockholms slott den 15 februari 1929.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

J. B. Johansson.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 15 februari 1929.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, WOHLIN, BESKOW, LUNDBIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON.

Departementschefen, statsrådet Johansson anför:

År 1920 försålles från kronoparken Näverliden i Norrbottens län till fjorton hemmansägare inom Lappträsk och Svanträsk byar i Arvidsjaur socken under hand efter årets virkesauktioner en såsom osåld kvarstående post, omfattande 14,945 träd om 4,010 kubikmeter, mot en köpeskilling av 32,430 kronor 65 öre, som skulle erläggas den 15 september 1921. Såsom köpare gentemot kronan ställde sig hemmansägaren J. A. Vikberg i Lappträsk, medan övriga deltagare i köpet tecknade borgen för detsamma fullgörande. Under vintern 1920—1921 avverkades och försågades av den inköpta virkes-

posten 7,555 träd om tillhopa 2,047 kubikmeter. Med hänsyn till inträffade betalningssvårigheter beviljade domänstyrelsen på ansökan först anstånd till den 1 juli 1922 med erläggande av 20,000 kronor av köpeskillingen mot att återstoden därav omedelbart skulle betalas. Genom beslut den 25 juli 1922 medgav sedermera domänstyrelsen, att den oavverkade delen av det inköpta partiet, utgörande 7,390 träd om 1,963 kubikmeter, skulle av kronan återtagas till ett beräknat värde av 20,656 kronor 32 öre, varemot återstoden av partiet skulle betalas med 11,774 kronor 33 öre eller skillnaden mellan den ursprungliga köpeskillingen och beräknade värdet av den återtagna delen av virkespartiet. Sistnämnda belopp skulle i enlighet med ett den 3 oktober 1922 upprättat avtal, som den 5 februari 1923 godkändes av domänstyrelsen, erläggas under åren 1923, 1924 och 1925 med lika årliga avbetalningar. Därjämte skulle gäldas ränta efter sex procent om året å oguldna belopp från den 15 september 1921 tills betalning skedde. Till säkerhet för avtalets fullgörande medgavs gemensam inteckning i köparna tillhöriga fastigheter. Å förfallodagen den 1 maj 1923 erlades första inbetalningen med 5,072 kronor 78 öre, varav 1,148 kronor i ränta. Nästföljande år förfallet kapitalbelopp, 3,924 kronor 78 öre, har efter beviljat anstånd blivit erlagt jämte visst belopp i ränta. Numera återstår till betalning ett jämlikt berörda avtal den 1 maj 1925 förfallet kapitalbelopp å 3,924 kronor 77 öre samt ränta, uppgående för närvarande till i runt tal 1,540 kronor, eller sålunda tillhopa omkring 5,465 kronor.

Med utlåtande den 28 februari 1928 har domänstyrelsen till Kungl. Maj:t överlämnat en den 28 november 1925 dagtecknad skrift, vari *Wiliam Wikberg, A. B. Svenson, J. W. Johansson, E. A. Granberg, P. E. Vikberg, Axel Löf, J. V. Falk, Amanda Vikberg, C. L. Löf, O. A. Sundkvist, Jonas Lundmark* och *Hugo Löv*, samtliga jämte *Manfred Löv* deltagare i köpet av ifrågakomna virkesparti, ävensom numera avlidne *J. A. Vikbergs* efterlevande hustru *Elin Vikberg*, hos Kungl. Maj:t anhållit om befrielse från erläggande av återstående ogulden köpeskillning för det dåvarande jämte upplupen ränta uppgående till 4,589 kronor 34 öre.

Till stöd för ansökningen har anförts, att inköpet av virkespartiet icke företagits av spekulationslusta utan för att bereda arbetsförtjänst under vintern 1920/1921 åt köparna och deras folk. Hösten 1920 hade nämligen skogsavverkningarna starkt inskränkts med hänsyn till väntad nedgång på trävarumarknaden. Priset på sågat virke hade dock vid tiden för köpet ännu ej börjat att falla, och var det köparnas avsikt att försälja virket uppsågat, för vilket ändamål av dem inköpts en motordriven cirkelsåg. Med hänsyn till det oerhörda prisfall jämväl på sågat virke, som sedermera inträffade, hade virkespartiet ej kunnat försälgas, då pris ej kunde ernås, som i rimlig omfattning täckte kostnaderna. Härigenom omöjliggjordes erläggandet av köpeskillingen. Sökandenas redan förut svaga ekonomiska ställning hade genom den misslyckade virkesaffären starkt försämrats, och skulle de bliva ruinerade, för den händelse kronans fordran bleve indriven. Med hänsyn till de priser, som efter högkonjunkturen varit rådande på

virkesmarknaden, finge kronan anses hava genom redan gjorda inbetalningar på köpeskillingen erhållit full valuta för det inköpta virkespartiet.

Vid ansökningen fanns fogat ett av *kyrkoherden i Arvidsjaur* samt *kommunalnämndsordföranden* därstädes i november 1925 utfärdat intyg, avseende samtliga sökande utom Granberg, vari framhållles att i intyget angivna personer på grund av ifrågavarande virkesaffär befunne sig i mycket svåra ekonomiska omständigheter. Ut i intyget heter det vidare:

Av skulden återstode för närvarande 4,500 kronor. Några utsikter till att ifrågavarande personer skulle kunna skaffa sig kontanter för gäldande av sagda belopp vore knappt tillfinnandes, då samtliga hade sina hemman så högt intecknade, att något banklån troligen ej stöde att erhålla. Skulle under sådana förhållanden domänstyrelsen skrida till utmätning av deras hemman, bleve resultatet, att dessa och deras familjer totalt ruinerades och komme att mer eller mindre falla samhället till last, varför deras ansökan om befrielse från ytterligare betalning av skulden livligt förordades.

Beträffande Granberg, vilken numera icke är hemmansägare, utvisa handlingarna, att han vid tiden för köpet innehaft en mindre hemmansdel taxerad till 4,000 kronor och belånad för 4,450 kronor.

Hos Kungl. Maj:t hava sedermera ovannämnde *Manfred Lövs dödsbo-delägare*, hans föräldrar Nils Engelbert Löv och Marta Löv, jämväl anhållit om befrielse från gäldande av dem åvilande betalningsskyldighet i anledning av ifrågakomna virkesköp.

Med domänstyrelsens förenämnda utlåtande har tillika överlämnats yttranden från länsstyrelsen i Norrbottens län, vederbörande jägmästare och överjägmästare samt domänfiskalen.

Jägmästaren har vitsordat, att virkesköpet skett för att säkerställa köparna för arbetslöshet under efterföljande vinter. Köparna hade, i likhet med många andra mera erfarna virkesköpare, ej kunnat förutse det inträffade starka priset. De köparna tillhörande hemmanen vore taxerade tillhopa till 52,100 kronor samt, så vitt kunnat utrönas, belånade till 38,874 kronor bortsett från kronans förevarande fordran. Utöver hemmanens värde tillkomme vissa andra tillgångar såsom kreatur och annan lösegendom men å andra sidan skulder till handlande, banker m. fl. Kronans fordran torde vara säkerställd genom den därför tagna inteckningen i köparnas fastigheter. Sökandenas ekonomi vore ytterst svag och hade försämrats sedan år 1921. Kronans fordran kunde endast uttagas genom försäljning av de intecknade fastigheterna. Härförutom borde dock, om också med svårighet, av arbetsinkomst kunna göras inbetalningar, därest tillgång till arbetsförtjänst kunde åstadkommas. Köparna syntes hava gjort sitt bästa för att fullgöra sina betalningsförpliktelser, och ett indrivande av kronans fordran skulle i ekonomiskt avseende drabba köparna hårt. Det vederlag kronan redan erhållit för virket måste med hänsyn till omedelbart efter försäljningen inträffat prisfall anses tillräckligt. Den avverkade och sålunda av kronan icke återtagna delen av virkesposten hade nämligen enligt 1925 års priser ett av jägmästaren beräknat rotvärde av 2,880 kronor 81 öre, då däremot samma värde enligt år 1920 gällande priser utgjorde 11,774 kronor 33 öre. Jägmästaren tillstyrkte avskrivning av hittills ej inbetalt belopp.

Överjägmästaren, som jämväl ansåge köparna hava gjort sitt bästa för att fullgöra sina förpliktelser samt att ett indrivande av kronans återstående fordran skulle ekonomiskt drabba dem hårt, förordade jägmästarens förslag.

Länsstyrelsen har väl ansett, att ett farligt prejudikat skulle uppkomma genom efterskänkande av kronans fordran i en virkesaffär som den förevarande, men torde enligt länsstyrelsens förmenande här föreligga särskilda skäl för en dylik åtgärd. Av den utav jägmästaren förebragta utredningen synetes framgå, att ett indrivande på laglig väg av kronans fordran ej kunde ske utan att gäldenärernas fastigheter utmättes och försålles. Då dessa i allmänhet vore högt intecknade, torde någon försäljning icke komma till stånd, därest icke kronan därvid uppträdde som spekulant och riskerade att bliva ägare till åtskilliga av dessa små fastigheter, vilka i kronans hand icke torde hava något större värde. Därtill komme, att genom en sådan tvångsförsäljning ett tiotal familjer, som redan nu hade svårt att draga sig fram, helt säkert skulle bliva alldeles ruinerade och åtminstone delvis komma att falla fattigvården till last. Länsstyrelsen förordade på grund härav bifall till framställningen.

Domämfiskalen har instämt i länsstyrelsens yttrande.

Domänsstyrelsen har ansett sig böra uppmärksamma jägmästarens yttrande om att sökandena, om ock med svårighet, borde av arbetsinkomst kunna fullgöra ifrågavarande betalningar till kronan, därest jämn tillgång till arbetsförtjänst stode till buds. Detta hade emellertid dittills ej varit fallet, men förbättrad tillgång till arbete hade redan inträtt, och det syntes sannolikt, att denna förändring skulle bliva bestående. Med hänsyn härtill samt till de konsekvenser beträffande andra virkesköpare, som ett bifall till sökandenas framställning kunde medföra, ansåge sig styrelsen för sin del icke kunna förorda bifall till densamma.

Sedan ärendet remitterats till statskontoret, har ämbetsverket med anledning av spörsmålet rörande möjligheten för sökandena att vid tillgång av arbetsförtjänst fullgöra sin betalningsskyldighet inkommit med förnyade yttranden från jägmästaren och länsstyrelsen, som tillika bifogat yttrande från landsfiskalen. Denna utredning har av statskontoret överlämnats jämte eget utlåtande av den 6 oktober 1928.

Jägmästaren har i nämnda senare yttrande anført, att möjligheter för sökandena att göra avbetalning å resterande köpeskilling genom avstående av en del av arbetsinkomsten fortfarande föreläge. Tillgången på arbete hade väsentligt förbättrats sedan 1925, men kunde fortfarande betraktas såsom knapp. Man måste dock förutsätta, att endast en mindre del av arbetsförtjänsten skulle kunna användas för avbetalning av skulden till kronan samt att sökandena, som under största delen av sommaren vore bundna vid skötseln av sin egen jord, icke kunde tänkas få tid till extra arbete mer än under fem månader om året. För att resultat skulle kunna uppnås måste särskilda arbeten anordnas för gäldenärerna såsom dikning sommartid och avverkning vintertid. Jägmästaren ställde sig emellertid tveksam inför en sådan anordning, då sammanhållningen mellan gäldenärerna vore tämligen svag samt det därför kunde inträffa, att vissa av dem undandrog sig arbetskyldigheten. Jägmästaren vore fördenskull alltjämt av den åsikten, att sökandena borde befrias från erläggandet av sin skuld till kronan.

Landsfiskalen har gjort gällande, att sökandenas betalningsförmåga ingalunda förbättrats sedan tiden för deras ansökan. Byamännen i

Svanträsk hade sålunda genom byn övergånet laga skifte nödgats ytterligare sätta sig i skuld. Förslaget om avbetalning av skulden genom avstående av arbetsförtjänst vore icke utförbart. Arbetslönerna i orten vore icke högre än att vederbörande nätt och jämt kunde livnära sig, och skulle något överskott uppstå, vore detta mer än väl behöfligt för förbättrande och vidmakthållande av de små jordbruk, som sökandena innehade.

Länsstyrelsen anför följande: Den tänkta lösningen att låta sökandena genom avstående av viss del av deras arbetsförtjänst avbetala resterande skuld förutsatte, att de bereddess sysselsättning med förekommande arbeten å kronoskogarna. Tillgången på sådana arbeten vore alltför knapp och torde för avsevärd tid framåt sannolikt icke komma att väsentligen ökas. Då i första hand kronotorpare och kolonister måste beredas sysselsättning vid förekommande arbeten, bleve det för andra kategorier arbetsbehövande alltid mer eller mindre ovisst, om arbete kunde beredas dem och om detta skulle lyckas vore förtjänsten på grund av skarp konkurrens mycket nedpressad. Då sökandena genom ifrågavarande skogsköp redan ådragit sig avsevärda skulder och nu kämpade med stora ekonomiska svårigheter, behövdes eventuell arbetsförtjänst mer än väl för att de i någon mån skulle kunna reda upp dessa svårigheter. Då vidare den redan inbetalta köpeskillingen uppginge till sådant belopp, att den motsvarade den uttagna skogens värde, syntes det länsstyrelsen skäligt, att resterande skuld efterskänktes. Visserligen vore domänstyrelsen ett affärsdrivande verk, som borde skötas efter rent affärsrättsliga principer, men å andra sidan kunde det ur samhällsnyttans synpunkt knappast anses klokt att staten genom utkrävande till det yttersta av sin rätt ytterligare försvårade en fattig skogsbyns redan förut tillräckligt bekymmersamma existens.

Statskontoret har av utredningen i ärendet ansett framgå, att sökandenas ekonomiska ställning i allmänhet vore sådan, att det för dem måste innebära mycket stora svårigheter att gälda återstående delen av köpeskillingen. Lämpligen torde icke kunna anlitas utvägen att ålägga sökandena att vid tillgång av arbetsförtjänst därav fullgöra sin betalningsskyldighet genom successiva inbetalningar. Statskontoret har sålunda funnit sig böra tillstyrka, att sökandena befrias från erläggande av den resterande köpeskillingen. Härtill torde emellertid fordras riksdagens medgivande.

Utredningen i ärendet synes giva vid handen, att ifrågavarande virkesparti av köparna förvärvats för att bereda dem och deras folk arbetsförtjänst under vintern 1920—1921, då annat arbete ej syntes dem stå till buds. Det starka prisfall på trävaror, som vid denna tid inträffade, omintetgjorde dessa förhoppningar. Härtill kom, att de låga träpriserna jämte de betydande omkostnader köparna iklätt sig för virkesaffärens fullföljande omöjliggjorde för dem att fullgöra sina mot domänstyrelsen åtagna förpliktelser. Genom de likvider, som av dem verkställdes, har deras redan förut svaga ekonomiska ställning än mer försämrats. Skulle kronan skrida till indrivande av sina fordringar, torde vara att förutse, att köparna tillhöriga fastigheter komme att försälgas och att de alla skulle råka i ekonomiskt nödläge, vilket torde föranleda särdeles beklagliga följder på grund av köparnas stora antal och dem åvilande försörjningsskyldighet. Föga torde även för kronan vara att vinna av en dylik realisation av deras fastigheter.

*Departements-
chefen.*

Med hänsyn härtill samt enär den betalning, kronan redan uppburit för ifrågavarande virke, högst väsentligt överstiger det pris, som alltsedan tiden strax efter köpet är rådande på trävarumarknaden, vill jag i likhet med de flesta myndigheter, som yttrat sig i ärendet, tillstyrka, att sökandena befrias från kvarstående betalningsskyldighet.

Då, såsom statskontoret framhållit, härför torde krävas riksdagens medverkan, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att ovan angivna sökande må befrias från skyldighet att till kronan inbetala resterande köpeskilling, utgörande 3,924 kronor 77 öre, jämte ränta för den av dem behållna delen av ifrågavarande från kronoparken Näverliden i Norrbottens län hösten 1920 inköpta virkesparti.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Vid protokollet:
Rune Thygesen.